

ARKISTOT – YHTEINEN KULTTUURIPERINTÖMME

Suomen kielessä arkisto-sanalla on kolme merkitystä. Arkisto tarkoittaa tilaa, jossa säilytetään asiakirjoja. Toiseksi arkisto tarkoittaa organisaatioyksikköä, viranomaista tai instituutiota, jonka tehtävänä on säilyttää arkistoja ja antaa niistä tietopalvelua. Mikkeliässä tällaisia arkistoinstituutioita ovat Kansallisarkiston Mikkelin toimipaikka ja Suomen Elinkeinoelämän keskusarkisto Elka. Myös Mikkelin kaupungilla ja muilla kaupungeissa toimivilla viranomaisilla on omat arkistonsa. Kolmanneksi arkisto on viranomaisen, yhdistyksen, yhteisön tai henkilön toiminnan yhteydessä kertynyt asiakirjojen kokonaisuus. Jokaiselle meistä muodostuu oma arkisto, jota hoidamme ja säilytämme tavallamme. Nykyään arkistot eivät välttämättä ole komeroista ja kirjoituspöydän laatikoista vyöryviä aistein havaittavia kokonaisuuksia, vaan pilvipalvelussa ja tietokoneitten asemilla säilytettäviä virtuaalisia kokonaisuuksia.

Arkistot säilyttävät ja käsittelevät asiakirjoja, joita voidaan määritellä esimerkiksi seuraavasti:

- yhteisön tehtävien hoitamisen tai henkilön toiminnan tuloksena syntyvä tai saapuva tieto
- asiakirja dokumentoi toimintaa ja on todiste siitä
- asiakirjat palvelevat asioiden hoitamisen ja käsittelyn välineenä ja siirtävät informaatiota.

Ihanteellinen asiakirja on luotettava, ehjä ja todistusvoimainen kokonaisuus.

Arkistoja ja asiakirjoja on ollut niin kauan kuin ihmisellä on ollut kirjallista kulttuuria. Luen teille katkelman asiakirjasta, joka on vuodelta 206 jKr:

” Krotalontanssijatar Isidoralle Artemesialta Filadelfian kylästä. Haluan palkata sinut kahden muun krotalontanssijattaren kanssa esiintymään meille kuudeksi päiväksi alkaen vanhan kalenterin Pauni-kuun 24. päivästä. Palkaksi saatte kultakin päivältä 36 drakhmaa ja lisäksi kaikilta päiviltä 4 artabaa ohraa sekä 20 leipäparia. Kaikki esiintymisasut ja kultaiset korut, jotka tuotte mukanne, pidämme turvassa, ja tarjoamme käyttöönnne kaksi asiaa sekä tulo- että menomatulle.

(Toinen käsiala.) Lucius Septimus Severus Pius Pertinaxin ja Marcus Aurelius Antoninus Piuksen, molemmat Augustuksia, ja Publius Septimus Getan, Caesarin ja Augustuksen 14. hallitusvuonna, Pauni-kuun 16. päivänä.”

(Lukemani asiakirja on peräisin Erja Salmenkiven tuoreesta teoksesta Papyrusten aikaan.)

Tämä asiakirja on yksityisoikeudellinen. Kyseessä on työsopimus, jossa Artemisia palkkaa Isidora-nimisen tanssijattaren kollegoineen esiintymään kuuden päivän ajaksi. Artemisia vakuuttaa arvoesineet ja huolehtii tanssijoiden ja heidän tavaroittensa kuljetuksesta. Sopimuksella on todistajat. Tällä työsopimuksella ei ole enää osapuolia sitovia vaikutuksia, mutta asiakirjana se kertoo tapahtuneesta ja siirtää informaatiota. Se on väläys arkisesta tapahtumasta hellenistisellä ajalla.

Kansallisarkiston ja Elkan kaltaiset arkistot ovat nuorempia ilmiöitä. Modernit arkistot ovat Ranskan vallankumouksen lapsia. Ranskan vallankumous vuonna 1789 ja sitä seuranneet Napoleonin sodat mullistivat Euroopan yhteiskunnalliset ja poliittiset olot. Monet pikkuruhtinaskunnat katosivat ja katolisen kirkon laitokset lakkautettiin. Jäljelle jäi suuret määrät arkistoja, joita uusi hallinto ei enää tarvinnut. Näitä arkistoja ryhdyttiin keräämään Pariisiin vuonna 1794 perustettuun Kansallisarkistoon. Samalla tapahtui kaksi periaat-

teellista asiaa. Ensiksi valtio otti vastuun asiakirjojen säilyttämisestä osana kulttuuriperintöä. Toiseksi kansalaiset saivat oikeuden saada asiakirjoista tietoa.

Ranskan esimerkkiä seurattiin muualla Euroopassa. Usein kansallisarkisto syntyi jonkun vanhan viranomaisen ympärille. Näin tapahtui Suomessa, jossa Kansallisarkisto kehittyi keisarillisen Senaatin arkistosta. Senaatin arkisto avattiin tutkijoille helmikuussa 1859. Asiakkaat saivat käyttää vapaasti Ruotsin vallan aikaisia asiakirjoja ja Senaatin keskeisempiä asiakirjoja. Tässä toteutui arkiston kaksi ideaa: arkisto palvelee tutkimusta ja kansalaisella on oikeus saada tietoa hallinnon toiminnasta.

Modernit arkistot eivät ole salaisten kansioiden vartijoita. Ne ovat yhteistä kulttuuriperintöä, joka kuuluu meille kaikille ja joka on avointa ja vapaasti saatavissa. Arkistot takaavat kansalaisten oikeusturvan ja hallinnon toiminnan jatkuvuuden. Ilman arkistojen, kirjastojen ja museoiden kaltaisia toimijoita meillä ei olisi demokratiaa, kansalaisyhteiskuntaa eikä modernia tiedettä.